

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

หมู่บ้านตะเพินคี หมู่ 5 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวกะเหรี่ยงพุทธด้ายเหลือง มีพื้นที่ตั้งอยู่บนสันเขาสูงประมาณ 900 เมตร ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตยประมาณ 28 กิโลเมตร พื้นที่หมู่บ้านติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งมรดกโลกทางธรรมชาติแห่งเดียวของประเทศไทย จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ชุมชนแห่งนี้มีการตั้งที่อยู่อาศัยในพื้นที่มานานกว่า 200 ปี สมาชิกในชุมชนทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักพืชไร่สำคัญที่ปลูก ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด และมันสำปะหลัง หมุนเวียนสลับกันไป และจากการลงพื้นที่ของทีมนักวิจัยศูนย์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (นางนุช ผ่องศรี, 2558) พบข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ประสบกับปัญหาที่สำคัญและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไขอย่างจริงจังและเร่งด่วน ได้แก่ การขาดความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการผลผลิตที่ได้จากการเกษตรโดยเฉพาะข้าวไร่ เนื่องจากเป็นผลผลิตทางการเกษตรหลักที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน และชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักในการสร้างความเข้มแข็งในรูปของสหกรณ์การเกษตร ซึ่งจากการสอบถามและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชุมชนทำให้ทราบว่า แต่ละปีชุมชนประสบปัญหาด้านรายได้ไม่เพียงพอกับต้นทุนการผลิตที่สูง เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายทั้งค่าปุ๋ยเคมีและสารเคมี และค่าเมล็ดพันธุ์ อันเนื่องมาจากส่วนใหญ่มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่สูงมากเกินไป ค่าแนะนำ และใช้กรรมวิธีการเพาะปลูกที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ขาดการบริหารจัดการด้านปัจจัยการผลิตและด้านการเก็บรักษาผลผลิตก่อนจำหน่าย ส่งผลให้ข้าวไร่ไม่ได้คุณภาพเมื่อจำหน่ายจึงได้ราคาต่ำ รวมทั้งขาดความรู้ในเรื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวไร่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม นอกจากนี้พบว่า บางปีขาดแคลนข้าวที่จะบริโภคในครัวเรือน จากปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลให้ชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี ถ้าหากอีกทั้งยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

จากข้อมูลและปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยและดำเนินโครงการการบริหารจัดการข้าวไร่ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนภายใต้รูปแบบธนาคารข้าว : กรณีศึกษา ชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน โดยน้อมนำแนวทางตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ มาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินโครงการในลักษณะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยึดหลัก 5 ร่วม อาทิ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามและประเมินผล (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) ในการบริหาร

จัดการผลผลิตจากข้าวไร่ และส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนในด้านการบริหารจัดการข้าวไร่ ในรูปแบบของธนาคารข้าว ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี สามารถเรียนรู้และ ดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองและพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการพัฒนา ชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลที่ได้จากการดำเนินโครงการจะนำไปสู่การประสานความร่วมมือระหว่าง ชุมชนที่สร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่และสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวไร่ของชุมชน ชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี ในการบริหารจัดการข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว
3. เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี ในการบริหารจัดการข้าว ไร่ในรูปแบบธนาคารข้าวตามหลักการ 5 ร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบไปด้วย
 - 1.1 ศึกษาความรู้เกี่ยวกับโครงการธนาคารข้าวตามแนวพระราชดำริ
 - 1.2 ชุดความรู้ด้านการบริหารจัดการข้าวไร่ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 1.3 การสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามรูปแบบธนาคารข้าว ภายใต้การบริหารจัดการ ของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี
2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ จะจกศึกษาเฉพาะชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรเป้าหมายที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย

 - 3.1 ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านตะเพินคี อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมี จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด 50 ครัวเรือน โดยทำการคัดเลือกตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน

3.2 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนและอุทยานแห่งชาติ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารจัดการข้าวไร่ หมายถึง การบริหารจัดการผลผลิตข้าวไร่ภายในครัวเรือนและชุมชนให้เพียงพอต่อการบริโภค และสามารถนำมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เมื่อมีปริมาณผลผลิตข้าวไร่เพียงพอต่อการบริโภคและการเพาะปลูกในฤดูกาลต่อไป

ธนาคารข้าว หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการภายในชุมชน และการร่วมมือกันของสมาชิกเพื่อรับฝาก ยืม จำหน่าย และสีข้าว ภายใต้ระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้น

หลักการ 5 ร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยการดำเนินงานใน 5 ส่วน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมติดตาม และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งในทุกขั้นตอนชาวบ้านหรือสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี เพื่อบริหารจัดการผลผลิตข้าวไร่ในรูปแบบธนาคารข้าว
2. เป็นชุมชนชาวกะเหรี่ยงต้นแบบในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีและพื้นที่ใกล้เคียง ในการบริหารจัดการข้าวภายใต้รูปแบบธนาคารข้าว